

Sivistysvaliokunnan mietintö 9/1997 vp

Hallituksen esitys yliopistolaiksi ja laiksi yliopistolain voimaansa-panosta

Johdanto

Vireilletulo

Eduskunta on 11 päivänä helmikuuta 1997 lähettänyt sivistysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi otsikossa mainitun hallituksen esityksen 263/1996 vp.

Lausunto

Eduskunnan päätöksen mukaisesti perustuslakivaliokunta on antanut asiasta lausunnon (PeVL 3/1997 vp), joka on tämän mietinnön liitteenä.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina ylijohtaja Markku Linna, johtaja Arvo Jäppinen ja hallitusneuvos Juhani Saarivuo opetusministeriöstä, lainsäädäntöneuvos Arja Manner oikeusministeriöstä, pääjohtaja Reijo Vihko Suomen Akatemiasta, rehtori Kari Raivio, professori Mikael Hidén, professori Edward Andersson ja hallintojohtaja Sinikka Mertano Helsingin yliopistosta, rehtori Keijo Paunio Turun yliopistosta, rehtori Olli Lindqvist Kuopion yliopistosta edustaen samalla Suomen yliopistojen rehtorien neuvostoa, rehtori Ari Salminen Vaasan yliopistosta, rehtori Esko Rieppula Lapin yliopistosta, johtaja Caj-Gunnar Lindström Stiftelsen för Åbo Akademiasta, hallintojohtaja Roger Broo Åbo Akademiasta, hallintojohtaja Timo Lahti Tampereen yliopistosta, hallintojohtaja Juho Hukkinen Jyväskylän yliopistosta, hallintojohtaja Matti Halonen Joensuun yliopistosta, toimistopäällikkö Hannu Pietilä Oulun yliopistosta, rehtori Paavo Uronen Teknillisestä korkeakoulusta, rehtori Juhani Jaakkola Lappeenrantaan teknillisestä korkeakoulusta, hallintojohtaja Seppo Loimio Tampereen teknillisestä korkeakoulusta, rehtori Marianne Stenius Svenska handelshögskolanista, rehtori Yrjö Sotamaa Taide-teollisesta korkeakoulusta, rehtori Ilkka Juhani Takalo-Eskola ja hallintojohtaja Vilja Blummé Kuvataideakatemiasta, rehtori Kari Rentola Teatterikorkeakoulusta, hallintojohtaja Esa

Ahonen Helsingin kauppakorkeakoulusta, hallintojohtaja Seppo Suihko Sibelius-Akatemiasta, toimistopäällikkö Tapio Terho Turun kauppakorkeakoulusta, johtaja Pertti Väisänen Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksesta, rehtori Timo Lappi Oulun normaalikoulusta, rehtori Ulla Lahtinen Österbottens högskolanista, professori Osmo Kivinen Koulutussosiologian tutkimuskeskuksesta, rehtori Henrik Hägglund Svenska social- och kommunalhögskolanista, toimitusjohtaja Eero Kurri Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiöstä, puheenjohtaja Esa Iivonen ja varapuheenjohtaja Lotta Laine Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry:stä, pääsihteeri Ari Kekkarainen Suomen Ammattikorkeakouluopiskelijakuntien Liitto SAMOK ry:stä, hallituksen puheenjohtaja Pia Majonen Helsingin yliopiston ylioppilaskunnasta, pääsihteeri Regina Strandberg Åbo Akademin ylioppilaskunnasta, korkeakoulupoliittinen sihteeri Teemu Hankamäki Turun yliopiston ylioppilaskunnasta, koulutuspoliittinen sihteeri Leena Puotinen Oulun yliopiston ylioppilaskunnasta, korkeakoulupoliittinen sihteeri Pekka Linna Tampereen yliopiston ylioppilaskunnasta, puheenjohtaja Ville Elomäki Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunnasta, koulutus- ja sosiaalipoliittinen sihteeri Paula Törnroos Vaasan yliopiston ylioppilaskunnasta, puheenjohtaja Matti Paljakka Osakuntien yhteisvaltuuskunnasta, rehtori Olli Luukkainen Suomen harjoittelukoulujen opettajat ry:stä, erityisasiantuntija Maisa Lovio Suomen Kuntaliitosta, puheenjohtaja Jussi T. Lappalainen Professoriliitosta, maakuntajohtaja Olav Jern Pohjanmaan liitosta, koulutuspoliittinen sihteeri Marja-Liisa Isomursu Opetusalan Ammattijärjestö OAJ:stä, johtaja Kari Purhonen Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitosta, asiamies Leila Kurki Toimihenkilökeskusjärjestö STTK:sta, koulutuspoliittinen sihteeri Heikki Liede Akavasta, toiminnanjohtaja Klaus Sundbäck Korkeakoulujen assistenttien ja tutkijoiden liitto KATL ry:stä, pääsihteeri Päivikki Kumpulainen Korkeakoulujen ja Opetusalan henkilöstöliitto KHL ry:stä, puheenjohtaja Ilkka Ruos-

tetsaari ja pääsihteeri Kirsi Haikarainen Edistysellinen Tiedeliitto ry:stä, hallituksen puheenjohtaja Niklas Skogster ja tekniikan opiskelija Christoffer Diesen Teknologiföreningenistä, dosentti Niklas Meinander Dosenttiliitosta, dosentti Hannu Tala Suomalaisuuden liitto ry:stä, professori Matti J. Tikkanen, professori Kaarlo Tuori, professori Antti Räisänen, professori Tapio Varis, apulaisprofessori Kai Kalima ja oikeustieteen tohtori Kauko Sipponen. Lisäksi kirjallisen lausuntonsa valiokunnalle on antanut johtaja Aino Pohjanoksa Rauman opettajan-koulutuslaitoksesta.

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi yliopistolaki, joka korvaisi nykyisin voimassa olevat opetusministeriön toimialaan kuuluvista yliopistoista ja muista korkeakouluista annetut 20 lakia. Laki ei koskisi ammattikorkeakouluja eikä myöskään puolustusministeriön toimialaan kuuluvaa maanpuolustuskorkeakoulua. Lain voimaantulon ehdotetaan annettavaksi erillinen laki.

Yliopistolailla säädettäisiin tutkimuksesta ja opetuksesta, hallinnosta, opiskelijoista sekä muutoksenhausta. Hallinnosta säädettäisiin siten, että yliopistot ja korkeakoulut voisivat nykyistä merkittävästi suuremmassa laajuudessa itse päättää hallintonsa rakenteesta. Lain mukaan jokaisessa yliopistossa ja korkeakoulussa olisi kuitenkin edelleen hallitus. Tutkimuksen ja opetuksen hallintoa varten olisi nykyiseen tapaan tiedekuntia tai muita yksiköitä, joita ei kuitenkaan enää perustettaisi lainsäädäntöteitse, vaan niistä päättäisi yliopisto itse. Sekä hallitukseen että muihin yliopiston monijäsenisiin hallintoelimiin kuuluisi professoreiden sekä muiden opettajien ja tutkijoiden, muun henkilökunnan ja opiskelijoiden edustajia kuten nykyäänkin. Lisäksi jäsenenä voisi olla henkilöitä, jotka eivät kuulu yliopiston henkilökuntaan eivätkä opiskelijoihin.

Rehtorin valitsisi nykyiseen tapaan yliopisto itse. Rehtoriksi voitaisiin kuitenkin valita myös asianomaisen yliopiston ulkopuolinen, säädetyt kelpoisuusvaatimukset täyttävä henkilö.

Yliopistolaki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä elokuuta 1998. Sen voimaantulon annettava laki sen sijaan on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

Valiokunnan kannanotot

Yleisperustelut

Hallituksen esityksestä ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisena. Valiokunta yhtyy hallituksen esityksen perusteluissa todettuun siitä, että ehdotettu yliopistolaki antaisi kullekin yliopistolle nykyistä paremmat mahdollisuudet kehittää päätöksentekojärjestelmäänsä sellaiseksi, että se yliopiston omaleimaisuuden huomioon ottaen mahdollisimman hyvin palvelisi tutkimusta ja opetusta. Valiokunta pitää tarkoituksenmukaisena sitä, että yliopistolaissa säädetään ainoastaan yliopistojen hallinnon perusrunko ja kukin yliopisto päättäisi näissä yleisissä rajoissa hallintonsa tarkemmasta organisoinnista ja hallintoelinten päätösvallasta. Tavoitteena on välttää moninkertaista päätöksentekoa ja antaa yliopistoille mahdollisuus joustavasti kehittää toimintaansa tarpeidensa mukaan omilla päätöksillään. Valiokunta pitää tärkeänä myös hallituksen esityksen tavoitetta parantaa yliopistojen välistä yhteistyötä ja selkeyttää niiden välistä työnjakoa. Suomessa on väkilukuun nähden suuri määrä yliopistoja, mitä on pidettävä suomalaisena vahvuutena. Tämä mahdollistaa myös sen, että kukin yliopisto erikoistuu ja hyödyntää sille ominaisia vahvuusalueita. Laaja yliopistoverkosto mahdollistaa myös alueellisesti kiinteän yhteistyön elinkeinoelämän kanssa.

Yliopistoilla on keskeinen rooli kansallisen sivistyksemme perustana sekä kansainvälisen kilpailukykyämme edellyttämän osaamisen kehittäjänä. Kansainvälisen tason saavuttaminen ja säilyttäminen edellyttää yliopistoilta painopistealueiden valitsemista ja verkostoyhteistyötä useiden osapuolten kanssa. Tieteellisen tutkimustyön osalta vallitsee kilpailutilanne, jossa kansainvälisten saavutusten aikaansaaminen edellyttää sekä suurta työpanosta että riittävää älyllistä lahjakkuutta. Tieteen menestymisen avain on lahjakkaiden ihmisten saaminen tutkimustyön pariin ja riittävä motivointi jatkuvaan ponnisteluun sekä intohimoiseen uuden oppimiseen ja uuden luomiseen.

Suomen kaltaisessa pienessä maassa on mahdollista saavuttaa hyviä tuloksia vuorovaikutteisuudella niin, että teoria ja käytäntö ovat molemmat tasapainoisesti edustettuina. Suomelle luonteenomainen menestystekijä on laaja-alaisuus siten, että tutkimustyössä yhdistetään useita näkökulmia ja toisaalta erikoistutaan syvällisesti. Kalliiden investointien sijasta kilpailuetu saavu-

tetaan tieteen tekijöiden, opettajien ja opiskelijoiden maailmanlaajuisella yhteistyöllä sekä sisällöllisellä laaja-alaisuudella ja tulosten hyvällä sovellettavuudella.

Sivistysvaliokunta pitää tärkeänä, että lainsäädännössä taataan tutkimuksen ja opetuksen vapaus yliopistoissa. Tämä edellyttää yliopiston itsehallintoa. Yliopiston itsehallinnon keskeinen periaate on, että tutkimusta ja opetusta koskevat päätökset tehdään yliopiston omista hallintoelimissä lailla ja asetuksilla annettujen säännösten puitteissa. Yliopistolla on oikeus päättää sisäiseen hallintoonsa kuuluvista asioista valtion keskushallinnon puuttumatta niihin. Sen vuoksi on tarkoituksenmukaista antaa yliopistolle valtuudet itse päättää hallinnostaan johtosäännöillä ja muilla määräyksillä laissa määritellyissä puitteissa.

Sivistysvaliokunta korostaa yliopistojen merkitystä kulttuurilaitoksina. Uuden lainsäädännön myötä yliopistoilla on entistä paremmat mahdollisuudet kehittyä sivistysyliopistoiksi. Kun yliopistoilla on korkeatasoista koulutusta ja tutkimusta sekä kansainvälistä panosta annettavanaan ja ne ovat vahvasti verkostoituneet ympäri maailmaa, on myös opiskelijoilla mahdollisuus kansainvälisen kanssakäymisen ja opiskelun kautta oppia mm. ymmärtämään eri kulttuureja.

Valiokunta viittaa asiantuntijakuulemisissa todettuun siitä, että käsitykset yliopiston tehtävistä yhteiskunnassa eivät enää ole kovin selviä. Yliopistojen on muun muassa väitetty aliarvoistan opetusta tutkimukseen vedoten, jonka taas väitetään olevan liian kaukana todellisen maailman tarpeista. Nopeasti muuttuvassa informaatio- ja kommunikaatioteknologian hallitsemassa maailmassa muuttuvat käsitykset kuitenkin lähes kaikesta. Yliopistolaitos on kuitenkin ollut keskeinen instituutio aikaisempien syvällisten muutosten ja niiden yhteiskunnallisten ja kulttuuristen seurausten hallitsemisessa.

Yliopistoihin kohdistuu nykyaikana useita erilaisia muospaineita. Tällaisia ovat tehokkuuden nostaminen, toiminnan laadun parantaminen, käytännönläheisyyden lisääminen, kansainvälistyminen, kansainvälisen tason saavuttaminen ja sen ylläpitäminen tutkimustyössä, ulkopuolisen rahoituksen hankkiminen, yhteistyö muiden yliopistojen kanssa mutta samanaikaisesti kilpailu muiden yliopistojen kanssa jne.

Valiokunnalle on esitetty näkemys siitä, että varsinkin huippuyksikköyliopisto on suuri tutkimus- ja koulutusyksikkö, jota markkinavoimat

suuntaavat enemmän tuottamaan voittoa ja välittömiä hyötyjä kuin kriittistä ajattelua. Yliopistot voivat kehittyä ylikansalliseksi toimijoiksi liittoutumalla toisten yliopistojen kanssa ja ne voivat palvella uusia ylikansallisia rakenteita. Hyödyntämällä uutta informaatio- ja kommunikaatioteknologiaa voidaan luoda uudenlaista globaalia yliopistoa. Tiedekuntia, koulutusohjelmia, luokkahuoneita ja luentotilaisuuksia sekä seminaareja voidaan toteuttaa alueellisia rajoja ylittämällä, uusia oppimisympäristöjä luomalla ja myös yhteistyössä yliopiston ulkopuolisten tahojen kanssa.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että lakiehdotuksessa on eräitä epä johdonmukaisuuksia. On kuitenkin luonnollista, että sovitettaessa yhteen toisaalta yliopistojen mahdollisimman pitkälle menevän vapauden periaate ja toisaalta vaatimukset valtiovallan taholta toteutettavaan säätelyyn, syntyy tilanteita, jotka käytännön kannalta ovat toimivia, mutta jotka eivät välttämättä ole puhtaan linjakkaita ratkaisuja.

Yksityiskohtaiset perustelut

1. lakiehdotus

2 §. Helsingin yliopistoa koskeissa erityissäännöksissä taataan yliopistolle hallitusmuodon mukainen lausunnonanto-oikeus sitä koskevia lakeja ja asetuksia annettaessa. Sivistysvaliokunta toteaa, että yliopistojen autonomiasta itsestään selvästi johtuu, että myös muilla yliopistoilla on mahdollisuus antaa lausunto niitä koskevia lakeja ja asetuksia annettaessa.

4 §. Pykälän 2 momentissa säännellään toisaalta yliopistojen välisestä yhteistyöstä ja toisaalta eräiden yliopistojen velvollisuudesta ruotsinkielisen opetuksen järjestämiseen. Koska näillä kahdella asialla ei ole suoranaista yhteyttä keskenään, valiokunta on jakanut momentin kahdeksi erilliseksi momentiksi.

Valiokunta haluaa korostaa yliopistojen tehtävien määrittelyssä sitä, että tutkimuksessa ja opetuksessa saavutetaan korkea kansainvälinen taso. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa lisäystä 4 §:n 3 momenttiin. Valiokunta korostaa sitä, että yliopisto edelleen on kansallista kulttuuria vahvistava ja tukeva instituutio ja kansainvälinen taso on asetettu säännöksessä yhdeksi vertailukohtaksi.

5 §. Hallituksen esityksen mukaan yliopistojen toiminnan arviointi on tarkoitus saattaa yliopis-

tojen toiminnan kehittämisen ja laadun varmistamisen kiinteäksi osaksi. Koulutuksen, tutkimuksen ja taiteellisen toiminnan arvioimisen lisäksi yliopistojen tulee arvioida niiden vaikutusta myös koulutuksen jälkeen sekä yksilön että ympäröivän yhteiskunnan kannalta tarkasteltuna. Tarkastelun kohteena voivat olla muun muassa tutkimuksen ja koulutuksen taloudelliset, sosiaaliset, esimerkiksi työmarkkinapoliittiset, sekä sivistykselliset ja kulttuurilliset vaikutukset. Yliopistojen on myös osallistuttava ulkopuoliseen toimintansa arviointiin.

Valiokunta pitää tärkeänä yliopistojen toiminnan arviointia. Valiokunta kuitenkin kiinnittää huomiota niihin vaikeuksiin, joita arvioinnissa on. Kullakin koulutus- ja tutkimusalalla on omat erityispiirteensä ja tavoitteensa.

Toisaalta yliopistoille on taattu tutkimuksen ja opetuksen vapaus. Yliopisto myös aina arvioi toimintaansa itsenäisesti riippumatta ulkopuolisista tahoista tai määräyksistä. Yliopiston olemukseen kuuluu pysyvä itsekritiikki, olemassa olevien käsitysten ja tiedon jatkuva ja organisoitu epäily ja se, että tutkimustyö ja -tulokset ovat kaikille yhteisiä.

Valiokunta katsoo, että tulosohtaus, joka sinänsä on tarkoituksenmukaista ja tarpeellista, ei saa olla liian yksioikoista. Esimerkiksi pelkkä tutkintojen määrä ei ohjaa korkeakoulujen toimintaa välttämättä korkeaan laatuun. Laadun arviointiin kuuluvat muun muassa työelämässä toimimiseen tarvittavat valmiudet ja opiskelun jälkeinen työllistyminen. Sen vuoksi on välttämätöntä, että tuloksellisuuden arvioimiseksi kehitetään kullekin alueelle parhaiten soveltuvat ja alueen erityispiirteet huomioon ottavat arviointiperusteet niin, että koko ajan lähtökohtana on opetuksen ja tutkimuksen korkea taso.

Koska yliopistot joutuvat koko ajan kilpailemaan, ja ajan henki vaatii tehokkuutta ja tulosta, valtiovallan ja yliopistojen tulee huolehtia siitä, että turvataan perustutkimuksen ja -opetuksen taso samalla kun yliopistoihin syntyy huippuyksiköitä.

6 §. Hallituksen esityksen käsittelyn yhteydessä on valiokunnan huomiota kiinnitetty opinnäytetöiden julkisuuteen. Viranomaisten asiakirjojen julkisuus määräytyy yleisten asiakirjojen julkisuudesta annetun lain (83/1951) sekä mahdollisten erityissäännösten perusteella. Viranomaisten laatimat ja viranomaiselle annetut asiakirjat ovat julkisia, jolleivät ne ole säädetty salassa pidettäväksi tai jolleivät ne kuulu asiakirjojen julkisuuslain 5 §:ssä tarkoitettuihin ns. harkin-

nan varaisesti julkisiin asiakirjoihin. Tämän mukaisesti hyväksytty opinnäytetyö on julkinen, jollei salassapitosäännöksistä muuta johdu. Yleisiä salassapitosäännöksiä sisältyy lähinnä aseutukseen, joka sisältää joitakin poikkeuksia yleisten asiakirjojen julkisuudesta (650/1951) sekä virkamieslakiin (750/1994).

Valiokunta pitää välttämättömänä, että pääsääntöisesti opinnäytetyöt ovat julkisia. Niissä tapauksissa, joissa opinnäytetyö sisältää salassa pidettäviä tietoja, kuten esimerkiksi yksityisen yrityksen liike- ja ammattisalaisuuden suojan piiriin kuuluvia tietoja, potilaskertomuksia tai terveydenhuollon tietojärjestelmien tietoja, voi opinnäytetyö olla salassa pidettävä tai ei-julkinen. Valiokunnan mielestä siitä huolehtiminen, ettei opinnäytetöiden julkisuutta epätarkoituksemukaisesti rajoiteta tai että opinnäytetyöhön ei sisällytetä salassa pidettäviä tietoja, on ensi sijassa yliopistoyhteisön sisäisen ohjauksen asia.

7 §. Eräät asiantuntijat ovat pitäneet epäkohtana sitä, että säännöksessä tutkinnoista ja muusta koulutuksesta ei mainita tutkintoihin kuulumatonta koulutusta oppivelvollisuusiässä oleville. Esimerkiksi Sibelius-Akatemian nuorisokoulutus on korkeakoululle kuuluva tehtävä. Valiokunta toteaa, että ehdotettu säännös ei estä antamasta yliopistoissa tutkintoihin kuulumatonta koulutusta esimerkiksi oppivelvollisuusiässä oleville, vaikka se ei säännöksen mukaan kuulukaan yliopistojen perustehtäviin.

8 §. Hallitusmuodon 13 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Tämän perusoikeuden toteutumiseksi valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että tutkintoon johtava yliopistollinen opetus on maksutonta. Yliopistojen opetuksen maksuttomuus on koulutuksellisen tasa-arvon perusedellytys. Koko yhteiskunnan edun mukaista on, että lahjakaimilla ja motivoituneimmilla opiskelijoilla on mahdollisuus kouluttautua kykyjensä mukaan riippumatta taloudellisesta tilanteestaan.

Useat asiantuntijat ovat esittäneet valiokunnalle, että maksuttomuuden periaate on ilmaistu lakiehdotuksessa liian kategorisesti, eikä se siten anna riittävää joustoa erityistilanteisiin. Erityisesti on kiinnitetty huomiota kansainväliseen opiskelijavaihtoon liittyviin kysymyksiin. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan useissa tapauksissa on niin, että suomalaisen opiskelijan hakeutuessa ulkomaisiin yliopistoihin hän jou-

tuu maksamaan suurenkin lukukausimaksun tai muunlaisia opiskelijamaksuja. Vastaavasti ulkomaalaisen opiskelijan hakeutuessa Suomeen häneltä ei tällaisia maksuja peritä. Valiokunta korostaa kansainvälisen opiskelijavaihdon merkitystä ja katsoo, että maksuihin liittyvät kysymykset tulisi selvittää.

Sen vuoksi *valiokunta edellyttää*, että hallitus selvittää ulkomaisissa yliopistoissa suomalaisilta opiskelijoilta perittävien maksujen aiheuttamat epäselvyydet ja ryhtyy toimenpiteisiin epäkohtien poistamiseksi.

9 §. Pykälän 3 momentin mukaan yliopisto päättää muun kielen kuin opetus- ja tutkintokielen käytämisestä opetuksessa ja opintosuorituksissa. Valiokunta toteaa, että tämä mahdollistaa esimerkiksi laajojenkin vieraskielisten opiskelukohtien syntymisen. Myös viittomakielen käyttäminen opetuksessa on mahdollista.

11 §. Yliopiston hallitus on yliopiston ylin päättävä hallintoelin ja sen pääasialliset tehtävät säädetään 11 §:ssä. Valiokunta toteaa, että tämän säännöksen tarkoituksena ei ole muuttaa yliopistojen ja korkeakoulujen nykykäytäntöä määrärahoista päättämisen osalta. Hallitus päättää esimerkiksi määrärahojen jaon suuntaviivoista ja keskeisistä hankkeista ja rehtori tekee määrärahojen jakopäätökset.

12 §. Perustuslakivaliokunta katsoo lausunnossaan, että kysymys ylimmän päättävän elimen eli hallituksen kokoonpanosta ja erityisesti ulkopuolisten kuulumisesta siihen ovat sellaisia oleellisia seikkoja, jotka valtiosääntöoikeudellisessa merkityksessä koskevat Helsingin yliopiston järjestysmuodon perusteita. Sääntämisjärjestyksen kannalta keskeistä on, pidetäänkö hallituksessa edustettuina olevien ryhmien toteamista ja ulkopuolisten mukanaolomahdollisuuden mainitsemista lain tasolla riittävänä hallitusmuodon 77 §:n 2 momentin kannalta vai tulisiko näistä asioista säätää täsmällisemmin laissa. Perustuslakivaliokunnan mielestä Helsingin yliopistolle pysytetyn itsehallinnon näkökulmasta on riittävää, että nämä seikat selviävät ehdotettuun tapaan lakitekstistä, kunhan eri hallitusryhmien tarkka määrä ja ulkopuolisten mukanaoloon turvautuminen itsehallinnon periaatteiden mukaisesti jäävät riippumaan yliopiston toimielinten omista ratkaisuista. Tämän mukaisesti lakiehdotus voidaan tältä osin käsitellä tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä, jos kyseisistä eli 12 §:n 3 momentissa mainituista seikoista päättä-

minen kytketään Helsingin yliopiston johtosääntöön sisällytettäviin määräyksiin. Perustuslakivaliokunnan näkemyksen mukaisesti valiokunta ehdottaa lakiehdotuksen 12 §:n 4 momenttia poistettavaksi.

13 §. Valiokunta katsoo, että rehtorin tulee voida saattaa hallituksen ratkaistavaksi toimivaltaansa kuuluvan asian, joka on yliopiston kannalta laajakantoinen tai periaatteellisesti tärkeä. Valiokunnan mielestä asiasta tulee säätää asetuksella tai määrätä johtosäännöllä.

14 §. Perustuslakivaliokunta katsoo lausunnossaan, että ongelmallisena voidaan pitää hallitusmuodon 77 §:n 2 momentin kannalta lakiehdotuksen 14 §:n 2 momenttia, koska siinä tarkoitettujen yhteisen monijäsenisen hallintoelimen toimivalta jää täysin avoimeksi. Perustuslakivaliokunta katsoo, että jos tällaisen toimielimen asettamismahdollisuutta pidetään tärkeänä, tulee ehdotusta täydentää toimivaltasuhteiden selvittämiseksi. Tämän johdosta sivistysvaliokunta ehdottaa muutosta pykälän 2 momenttiin.

Hallituksen esityksen mukaan 14 §:n 2 momentin mukaisten monijäsenisten hallintoelinten kokoonpanoon sovellettaisiin samoja perusteita kuin hallituksen kokoonpanoon. Korkeakouluissa on kuitenkin jo tällä hetkellä opetuksen ja tutkimuksen hallintoelimiä, joiden tehtäviin kuuluvat esimerkiksi perus- ja jatkokoulutuksen opetussuunnitelmien hyväksyminen, ehdollepano professorin ja apulaisprofessorin virkaan ja esitys professorin viran täyttämiseksi kutsusta, esitys dosentin ottamisesta, väitöskirjojen, lisen-siaatintöiden, jne. tarkastajien, vastaväittäjien ym. määrääminen sekä näiden opinnäytteiden arvosteleminen. Opinnäytteiden arvosteleminen saavat osallistua vain samantasoisien opintosuorituksen suorittaneet. Tämänkaltaisen hallintoelimen on siten korkeakoulussa keskeinen tieteellinen asiantuntijaelin. Valiokunta ei pidä tarkoituksenmukaisena rajoittaa korkeakoulujen toimintamahdollisuuksia tässä suhteessa. Opetusministeriöltä saadun selvityksen perusteella valiokunta ehdottaa muutosta 14 §:n 2 momentin viimeiseen virkkeeseen. Säännöksessä ehdotetaan määriteltäväksi ainoastaan se, mistä henkilöstöryhmistä monijäsenisissä hallintoelimissä tulee olla jäseniä, mutta heidän edustuksensa osuutta ei määrittäisi.

15 §. Valiokunta on päättänyt muuttamaan tiedekuntaneuvoston tai vastaavan monijäsenisen yksikön kokoonpanoa koskevaa säännöstä siltä osin kun kysymys on professorin ja apulaisprofessorin virkojen täytöstä. Tällä muutoksella va-

liokunta erityisesti haluaa säilyttää mahdollisuuden sellaiseen järjestelyyn, joka esimerkiksi Helsingin yliopistoa koskevassa laissa on. Tarkoituksena on, että professorin ja apulaisprofessorin virkojen täyttööä koskevassa asiassa tiedekuntaneuvostoon voisivat kuulua lisäjäseninä tiedekunnan kaikki vakinaiset ja virkaa toimittavat professorit.

Valiokunta on täydentänyt pykälän 2 momenttia siten, että asetuksella voidaan säätää dekaanin tai muun johtajan valinnasta. Tarkoituksena on, että esimerkiksi taidekorkeakouluissa tiedekuntaa vastaavan alihallintoyksikön johtajat voitaisiin valita myös yliassistenttien ja lehtorien joukosta.

16 §. Pykälässä mainitaan erikseen professorin virat, jotka mainitaan myös hallitusmuodon 87 ja 89 §:ssä. Nykyiseen tapaan professorikuntaan luettaisiin myös apulaisprofessorit. Lisäksi yliopistossa on opetus- ja tutkimushenkilökuntaa sekä henkilökuntaa muiden tehtävien hoitamista varten. Nykyisten säännösten mukaan yliopistoissa on dosentteja, jotka pitävät luentoja ja antavat muuta opetusta. Valiokunta korostaa sitä, että dosenttijärjestelmän puitteissa yliopisto-opetusta voivat antaa yliopistojen omat tutkijat sekä yliopistojen ulkopuoliset eri tehtävissä toimivat tieteellisesti pätevöityneet henkilöt. Dosenttijärjestelmällä on siten merkittävä asema yliopistojen tieteellisen pohjan syventämisessä ja laajentamisessa. Hallituksen esityksen mukaan tarkoituksena on, että dosenttien kelpoisuudesta ja nimitysmenettelystä säädetään asetuksella. Sivistysvaliokunta on lisännyt lakiehdotukseen dosentteja koskevan momentin.

Useat asiantuntijat ovat esittäneet valiokunnalle, että tässä yhteydessä tulisi luopua kokonaan apulaisprofessorin viroista. Valiokunta toteaa, että yliopistot voivat omin päätöksin muuttaa apulaisprofessorin virkoja professorin viroiksi. Näin yliopistoihin voi syntyä useamman palkkaluokan professorin virkoja. Valiokunta pitää tätä kehitystä tarkoituksenmukaisena. Lisäksi valiokunta toteaa, että sillä on käsiteltävänä myös hallituksen esitys korkeakoulun professorin ja apulaisprofessorin viran täyttämistä koskevan lainsäädännön muuttamiseksi (HE 42/1997 vp).

Koska professorin ja apulaisprofessorin kelpoisuus on täysin sama ja koska tehtävät sekä asema yliopistossa ovat kehittyneet pitkälti samanlaisiksi,

sivistysvaliokunta edellyttää, että hallitus ensi tilassa selvittää mahdollisuus

den luopua apulaisprofessori-virkanimikkeestä.

18 §. Pykälän 1 momentin mukaan opiskelija voi ottaa samana lukuvuonna vastaan vain yhden korkeakoulututkintoon johtavan opiskelupaikan. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että ehdotettu rajoitus on mitoitettu vähäiseksi kohdistuessaan pelkästään yhteen lukuvuoteen ja ehdotuksen tarkoituksena on edistää muiden opiskeluoikeuden turvaamista. Hallituksen esityksen perusteluiden mukaan hakijoiden määrä yliopistoihin on vuosittain keskimäärin kolme kertaa suurempi kuin opintoja suorittamaan hyväksytyjen määrä. Sivistysvaliokunta pitää oikeana hallituksen tavoitetta antaa mahdollisimman monelle tilaisuus korkeakouluopintoihin ja samalla taata opiskelijapaikkojen tehokas käyttö.

Sivistysvaliokunta pitää tärkeänä, kuten perustuslakivaliokuntakin, että opiskelupaikan yliopistoissa saaneilla on mahdollisuus harjoittaa sivuaineopintoja muissa tiedekunnissa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan yliopistojen tulossopimuksissa kaudella 1996—1999 sovittiin, että joustavan sivuaineopinto-oikeuden kokeilu aloitetaan vuonna 1996 ja että joustava sivuaineopinto-oikeus otetaan käyttöön kaikissa yliopistoissa ja kaikilla koulutusaloilla sopimuskauden aikana.

Sivuaineopinto-oikeutta koskevaa kokeilua varten on sovittu yliopistolaitoksen toimintamenoihin sisällytettäväksi vuosina 1996—1998 vuosittain 5 miljoonaa markkaa hankerahoitusta. Tätä rahoitusta kohdennetaan kaikille yliopistoille opiskelijamäärän suhteessa.

Opetusministeriö tulee ilmoituksensa mukaan pyytämään kokeilun kuluessa yliopistojen seuraavissa toimintakertomuksissa vuodelta 1997 jo alustavia raportointeja sivuaineopiskelun järjestämisestä ja laajuudesta. Tarkempi raportointi tehdään kokeilun jälkeen, jolloin voidaan päättää asian vaatimista jatkotoimista. Opetusministeriön tarkoituksena on, että kokeilun jälkeen sivuaineopiskelusta toisessa yliopistossa tulee osa yliopistojen normaalia toimintaa ja sen rahoitusmallit järjestetään esimerkiksi yliopistojen keskinäisin sopimuksin.

Yliopistolaki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.1998. Säännös yhdestä korkeakoulututkintoon johtavasta opiskelupaikasta tulee yhdessä valmisteilla olevan yliopistojen hakija- ja opinto-oikeusjärjestelmän kanssa takaamaan sen, että opiskelija voi ottaa samana lukuvuonna vastaan yliopistoista vain yhden opiskelupaikan

ja sen, ettei yliopistosta opiskelupaikan ottanut voi ottaa vastaan ammattikorkeakoulun opiskelupaikkaa. Ammattikorkeakoulujen yhteishakujärjestelmä huolehtii käytännössä siitä, että ammattikorkeakouluopintoihin hakeutuva saa vain yhden ammattikorkeakouluopiskelupaikan.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että yliopistojen opiskelijavalinnat lukuvuodeksi 1998—1999 on yliopistolain voimaantulon ajankohtana jo ainakin osittain tehty. Yhden korkeakoulututkintoon johtavan opiskelupaikan järjestelmän luominen sekä yliopistoja että ammattikorkeakouluja koskevaksi edellyttää käytännössä ammattikorkeakoulujen yhteishakujärjestelmän hakuaikojen ja opiskelijavalinnan aikataulujen sekä tietojärjestelmien yhteensovittamista yliopistojen vastaavien kanssa. Opetusministeriö tulee valmistelemaan hallituksen esityksen, jossa myös ammattikorkeakouluopinnoista annettuun lakiin otetaan yliopistolakia vastaavat säännökset yhdestä korkeakoulututkintoon johtavasta opiskelupaikasta lukuvuodesta 1999—2000 lähtien. Valiokunta ehdottaakin, että yhden opiskelupaikan vastaanottamista koskevaa säännöstä sovellettaisiin ensimmäisen kerran lukuvuotta 1999—2000 koskevista opiskelijavalinnoissa. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa 2. lakiehdotuksen 1 §:ään lisättäväksi uuden 2 momentin, jolloin ehdotuksen nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi.

Valiokunta huomauttaa, että opetusministeriön tulee pikaisesti valmistella tarvittavat muutosehdotukset ammattikorkeakoululainsäädäntöön. Opiskelijoiden oikeusturvan kannalta on tärkeää, että hakijalle ei tapahdu esimerkiksi valintakokeiden tai valintakokeiden tulosten julkistamisen ajankohdasta riippuvia menetyksiä. Yliopistojen tulee lisätä opiskelijavalintayhteistyötään ja sovittaa yhteen valintojen aikatauluja koulutusaloittain ja ammattikorkeakoulujen kanssa. Lisäksi rajoituksista ja valinnoista tulee tehokkaasti tiedottaa hakijoille.

24 §. Valiokunta on korjannut pykälän 1 momentissa olevan teknisen virheen.

25 §. Pykälän mukaan Helsingin yliopiston kirjasto toimii Suomen kansalliskirjastona. Valiokunta pitää välttämättömänä, että Helsingin yliopiston kirjastolle osoitetaan riittävät voimavarat tämän suomalaiselle kulttuurille merkittävän ja kansallisesti tärkeän veloitteen hoitamiseen.

28 §. Perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten valiokunta ehdottaa valtakunnanoikeuden jäsenen valintaa koskevan 28 §:n poistamista.

36 § (37 §). Valituskieltoja koskevan säännöksen osalta perustuslakivaliokunta on katsonut, että hallitusmuodon 16 §:n 1 momentin säännös jokaisen oikeudesta saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi kattaa ehdotetuista valituskielloista ne, jotka koskevat opiskelijaksi ottamista ja kurinpitatorangaistuksena annettua varoitusta. Näin ollen perustuslakivaliokunnan mukaan tavallisen lainsäädäntöjärjestyksen edellytyksenä tältä osin on avata mahdollisuus saattaa kyseiset päätökset riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Tämän vuoksi sivistysvaliokunta ehdottaa muutosta valituskieltoja koskevaan pykälään. Pykälään ehdotetaan myös muutosta, että asioista, joista voi tehdä sekä oikaisuvaatimuksen että valittaa, voi valituksen tehdä vasta oikaisumenettelyn jälkeen. Tämä koskee lähinnä opiskelijaksi ottamista. Opintosuorituksen arvostelua koskevaan oikaisumenettelyssä tehtyyn päätökseen ei kuitenkaan saisi hakea muutosta valittamalla.

38 § (39 §). Valiokunta on muuttanut pykälän 1 momenttia siten, että yliopistoon kuuluisi tarpeellinen määrä harjoittelukouluja. Valiokunta korostaa sitä, että tarpeellisuuden määrittely tulee perustua opetus- ja tutkimustarpeeseen. Tarkoituksena ei ole muuttaa sitä nykytilannetta, että jokaiseen opettajankoulutuslaitokseen kuuluu vähintään yksi harjoittelukoulu.

Harjoittelukoulujen johtokunnissa on nykyisin myös ulkopuolisia jäseniä. Valiokunta katsoo, että tämän tulee olla mahdollista jatkossakin. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa täydennystä pykälän 3 momenttiin.

40 § (41 §). Perustuslakivaliokunta katsoo, että hallituksen esityksessä omaksuttu perusratkaisu ylioppilaskunnan pakkojäsenyydestä on sinänsä hyväksyttävissä perustuslain kannalta, etenkin kun ylioppilaskuntaa on vanhastaan pidettävä osana itsehallinnon omaavaa yliopistoa, ja koska sillä on merkittävä osuus yliopiston hallinnossa. Perustuslakivaliokunta on kuitenkin asettanut tavallisen lainsäätämisyjärjestyksen edellytykseksi, että lakiehdotusta täydennetään ylioppilaskunnan julkiset tehtävät osoittavin maininnoin eli määrittelyin siitä, missä tarkoituksessa ylioppilaskunta voi toimia ja ylläpitää pakkojäsenyyttä siihen kuuluvine jäsenmaksuineen. Sen vuoksi sivistysvaliokunta ehdottaa ylioppilaskuntia koskevaan pykälään lisättäväksi uuden 2 momentin.

Ylioppilaskunnat osallistuvat opiskelijoiden

kannalta tärkeiden toimintojen ylläpitämiseen. Opiskelijat kuuluvat yliopistoyhteisöön ja ylioppilaskunta on opiskelijoiden yhteenliittymänä osa yliopistoinstituutiota. Suurimmassa osassa korkeakouluja ylioppilaskunnat nimeävät opiskelijoita edustavat jäsenet korkeakoulujen hallintoelimiin. Ylioppilaskunnan tehtävinä on edistää jäsentensä yhteiskunnallisia, sosiaalisia ja henkisiä pyrkimyksiä, osallistua opiskelijoiden terveyst- ja asuntopalveluiden järjestämiseen ja valita opiskelijoita edustavat jäsenet hallintoelimiin. Valiokunta pitää välttämättömänä, että ylioppilaskuntien vakiintuneet muodot saanut toiminta voi jatkua.

Voimassa olevan Helsingin yliopistoa koskevan lain mukaan sen osakunnilla on itsehallinto. Uudistuksessa hallituksen tarkoituksena on mainita osakunnista asetuksessa. Näin ollen osakuntien juridista asemaa ei ole lakiehdotuksessa määritelty. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan osakunnat siten lakkaisivat olemasta julkisoikeudellisina yhteisöinä. Niiden tulisi muuttaa organisaationsa rekisteröidyiksi yhdistyksiksi. Valiokunta katsoo, että osakunnat ovat kiinteä osa Helsingin yliopiston toimintaa. Osakunnat kokoavat eri puolilta maata olevat opiskelijat yhteiseen toimintaan ja vahvistavat siten yliopiston sisällä omien maakuntiensa henkeä. Osakunnalla on inspehtorina yliopiston professori tai apulaisprofessori, joka tukee ja valvoo osakunnan toimintaa ja toimii yhdyssiteenä yliopistoon. Yliopiston rehtori vahvistaa osakunnan säännöt ja osakunnan päätöksistä valitetaan yliopiston konsistoriin. Valiokunta katsoo, että osakuntien itsehallintoa koskeva säännös tulee säilyttää myös uudessa lainsäädännössä. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa tätä koskevaa säännöstä otettavaksi 40 §:n 3 momenttiin. Samalla valiokunta toteaa, että muissa yliopistoissa, joihin on perustettu lähinnä yhdistyspohjaisia osakuntia, nämä voivat edelleenkin toimia valitsemallaan organisaatiomuodolla.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että nykyisen Teknillisen korkeakoulun ylioppilaskuntaa koskevan asetuksen mukaan ylioppilas-

kunnassa on ruotsinkielinen osakunta, jonka tarkoituksena on olla jäsentensä yhdyssiteenä ja edistää heidän yhteiskunnallisia, sosiaalisia ja henkisiä pyrkimyksiään. Liittyminen osakuntaan on vapaaehtoista. Valiokunta katsoo, että tämänsisältöinen säännös tulisi ottaa myöskin ylioppilaskuntia koskevaan asetukseen.

41 § (42 §). Perustuslakivaliokunta huomauttaa, että yliopistolakiehdotuksen 12 §:n 3 momentin asianmukaisuutta voidaan arvostella. Valiokunnan mukaan säännös merkitsisi sitä, että yliopistoissa, joissa ei ole kansleria, hallitus voi johtosäännöllä merkittävästi muuttaa seuraavalle toimikaudelle omaa kokoonpanoaan eri ryhmiä edustavien jäsentensä määrän osalta ja 42 §:n nojalla myös muuttaa hallituksen toimikautta. Perustuslakivaliokunnan mukaan tällaiset järjestelyt ovat hyvin erikoisia. Sivistysvaliokunta ei ehdota säännökseen muutosta. Valiokunta kuitenkin korostaa sitä, että koska eri ryhmät on lueteltu säännöksissä, tarkoitus ei ole, että keinotekoisesti rajoitetaan jonkun ryhmän edustusta.

2. lakiehdotus

1 §. Valiokunta ehdottaa 1. lakiehdotuksen 18 §:n kohdalla todettuun viitaten 1 §:ään lisättäväksi uuden 3 momentin.

5 §. Valiokunnan huomiota on kiinnitetty siihen, että yliopistolain voimaantulo 1.8.1998 aiheuttaa ongelmia kaikissa niissä yliopistoissa, joiden hallituksen ja muiden monijäsenisten hallintoelinten kaudet päättyvät ennen yliopistolain voimaantuloa. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa pykälään uutta 3 momenttia, jonka mukaan tällaiset toimielimet voivat jatkaa tehtävissään yliopistolain voimaantuloon asti.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sivistysvaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että lakiehdotukset hyväksyttäisiin näin kuuluvina:

1.

Yliopistolaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1—3 §

(Kuten HE)

4 §

Tehtävät

(1 mom. kuten HE)

Yliopistojen tulee pyrkiä keskenään yhteistyöhön siten, että niiden kesken vallitsee tarkoituksenmukainen työnjako. (*Poist.*)

Åbo Akademi, Svenska handelshögskolan, Helsingin yliopisto, Teknillinen korkeakoulu, Siibeliuksen Akatemia, Taideteollinen korkeakoulu ja Teatterikorkeakoulu vastaavat siitä, että ruotsinkielistä taitavia henkilöitä voidaan kouluttaa riittävä määrä maan tarpeisiin. (*Uusi mom.*)

Yliopistojen tulee järjestää toimintansa siten, että tutkimuksessa, koulutuksessa ja opetuksessa saavutetaan korkea kansainvälinen taso eettisiä periaatteita ja hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen.

5 §

(Kuten HE)

2 luku

Tutkimus ja opetus

6—9 §

(Kuten HE)

3 luku

Organisaatio

10 ja 11 §

(Kuten HE)

12 §

Hallituksen kokoonpano

(1—3 mom. kuten HE)

(4 mom. *poist.*)

13 §

(Kuten HE)

14 §

Opetuksen, tutkimuksen ja palvelutoimintojen organisaatio

(1 mom. kuten HE)

Yliopistossa voi olla opetuksen ja tutkimuksen kehittämistä ja opintosuoritusten arvostelua sekä professorin ja apulaisprofessorin virkojen ehdoillepanoa varten (*poist.*) monijäsenisiä hallintoelimiä (*poist.*), jolleivät nämä tehtävät kuulu tiedekunnan tai muun yksikön monijäseniselle hallintoelimelle. Hallintoelimen kokoonpanon osalta on voimassa, mitä 12 §:n 1 (*poist.*) momentissa säädetään hallituksesta.

(3 ja 4 mom. kuten HE)

15 §

Yliopiston yksiköiden hallinto

Tiedekunnan tai muun 14 §:n 1 momentissa tarkoitetun yksikön toimintaa johtaa dekaani tai muu johtaja. Lisäksi yksikössä on monijäseninen hallintoelin. Hallintoelimen kokoonpanon osalta on voimassa, mitä 12 §:n 1—3 momentissa on säädetty hallituksesta. Professorin ja apulaisprofessorin virkojen täyttämistä varten voidaan kuitenkin määrätä lisäjäseniä siten kuin johtosäännöllä tarkemmin määrätään.

Tiedekunnan tai muun 1 momentissa tarkoitetun yksikön monijäseninen hallintoelin valitsee dekaanin tai muun johtajansa yksikön professorien ja apulaisprofessorien joukosta, jollei aseuksella jonkun yliopiston osalta toisin säädetä.

(3 mom. kuten HE)

4 luku

Henkilöstö ja virkakieli

16 §

Henkilöstön rakenne

(1 mom. kuten HE)

Yliopistossa on dosentteja. (Uusi)
(3 mom. kuten HE:n 2 mom.)

17 §
(Kuten HE)

5 luku
Opiskelijat

18 ja 19 §
(Kuten HE)

6 luku

Erityissäännökset Helsingin yliopistosta

20—23 §
(Kuten HE)

24 §

Helsingin yliopiston Svenska social- och kommunalhögskolan

Helsingin yliopiston Svenska social- och kommunalhögskolanista säädetään asetuksella ja määrätään asetuksen nojalla johtosäännössä.
(2 mom. kuten HE)

25—27 §
(Kuten HE)

28 §
(Poist.)

7 luku

Erityissäännökset Åbo Akademista

28—32 § (29—33 §)
(Kuten HE)

8 luku

Muutoksenhaku

33 ja 34 § (34 ja 35 §)
(Kuten HE)

35 § (36 §)

Valituskiellot

Yliopiston päätökseen, joka koskee kanslerin, rehtorin, vararehtorin, yksikön johtajan ja moni-

jäsenen hallintoelimen puheenjohtajan tai jäsenen valintaa taikka johtosääntöä tai muuta yleistä määräystä, ei saa hakea muutosta valittamalla. Valittaa ei saa myöskään apurahaa tai avustusta koskevasta päätöksestä (*poist.*).

Päätökseen, johon saa 34 §:n mukaan hakea oikaisua, ei saa hakea muutosta valittamalla. Oikaisumenettelyssä annettuun päätökseen haetaan muutosta valittamalla lääninoikeudelta. Opinto-suoritusten arvostelua koskevaan oikaisumenettelyssä tehtyyn päätökseen ei kuitenkaan saa hakea muutosta valittamalla. (Uusi)

Lääninoikeuden päätökseen, joka koskee 18 §:ssä tarkoitettua opiskelijaksi ottamista tai 19 §:ssä tarkoitettua opiskelijan kurinpitoa, ei saa hakea muutosta valittamalla.

36 § (37 §)
(Kuten HE)

9 luku

Erinäiset säännökset

37 § (38 §)
(Kuten HE)

38 § (39 §)

Harjoittelukoulu

Yliopistoon, jossa järjestetään opettajankoulutusta, kuuluu opetusharjoittelua ja opettajakoulutuksen kehittämistä varten tarpeellinen määrä harjoittelukouluja, joissa voidaan järjestää perusopetusta ja esiopetusta sekä lukiokoulutusta. Harjoittelukoulun oppilaat eivät ole yliopistoon kuuluvia opiskelijoita.

(2 mom. kuten HE)

Harjoittelukoulussa on yliopiston asettama johtokunta, jonka jäsenenä voi olla myös yliopistoon kuulumattomia jäseniä.

(4 mom. kuten HE)

39 § (40 §)
(Kuten HE)

40 § (41 §)

Ylioppilaskunta ja osakunta

(1 mom. kuten HE)

Ylioppilaskunnan tarkoituksena on olla jäsentensä yhdyssiteenä ja edistää heidän yhteiskunnallisia, sosiaalisia ja henkisiä sekä opiskeluun ja

opiskelijan asemaan yhteiskunnassa liittyviä pyrkimyksiä. (Uusi)

(3 mom. kuten HE:n 2 mom.)

Opiskelijoiden keskuudessa voi toimia osakuntia, joilla on itsehallinto. Osakunnista säädetään tarvittaessa (poist.) asetuksella.

41—44 § (42—45 §)
(Kuten HE)

2.

Laki

yliopistolain voimaannpanosta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Yliopistolaki (/) tulee voimaan 1 päivä-
nä elokuuta 1998.

Yliopistolain 18 §:n 1 momentin säännöstä yhdestä korkeakoulututkintoon johtavasta opiskelupaikasta sovelletaan ensimmäisen kerran lukuvuotta 1999—2000 koskevilla opiskelijavalinnoissa. (Uusi)

(3 mom. kuten HE:n 2 mom.)

2—4 §
(Kuten HE)

5 §
(1 ja 2 mom. kuten HE)

Jos yliopiston 2 §:ssä mainittujen säännösten mukaan asetettujen monijäsenisten hallintoelinten toimikausi päättyy ennen yliopistolain voimaantuloa, ne jatkavat tehtävissään sanotun lain voimaantuloon asti. (Uusi)

6—9 §
(Kuten HE)

Helsingissä 4 päivänä kesäkuuta 1997

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Kirsti Ala-Harja /kok, varapuheenjohtaja Jukka Gustafsson /sd, jäsenet Tapio Karjalainen /sd, Ossi Korteniemi /kesk, Jaakko Laakso /vas, Reino Laine /vas, Markku Markkula /kok, Arja Ojala /sd

(osittain), Kalevi Olin /sd, Aino Suhola /kesk, Sade Tahvanainen /sd, Hannu Takkula /kesk, Irja Tulonen /kok, Anu Vehviläinen /kesk ja Ulla-Maj Wideroos /r sekä varajäsen Liisa Hysälä /kesk.

Vastalauseita

I

Opiskelijaksi ottaminen. Valiokunnan mietintöön sisältyy säännös siitä, että opiskelija voi ottaa samana lukuvuonna vastaan vain yhden korkeakoulututkintoon johtavan opiskelupaikan.

Yhden yliopistopaikan periaatetta ei olisi pitänyt sisällyttää yliopistolakiin ehdottomassa muodossa, koska opiskelijavalinnat kuuluvat yliopistolle. Olisi loogista, että yliopisto, joka opiskelijat ottaa myös tarvittaessa rajoittaa opiskelijavalintaa.

Edellä mainittu lain 18 §:ään sisältyvä säännös on yksityiskohtaisuudessaan ristiriidassa puitelainsäädännön yleisen hengen kanssa. Puitelakiahan on perusteltu nimenomaan säädösohjauksen vähentämisellä. Tarkoituksena on ollut antaa yliopistoille nykyistä laajempi toimintavapaus sisäisistä asioista päättäessään.

Valiokunnassa asiantuntijoina kuulluista yliopistojen edustajien lausunnoista on syntynyt se käsitys, ettei ”tyhjiä” opiskelupaikkoja tällä hetkellä juurikaan ole. Siksi kukaan opiskelupaikkojen rajoittaminen ei siis olisi tarpeellista. Opiskelijoiden sivuaineoikeuksien lisäys ei riittävästi takaa opiskelijalle mahdollisuutta saada haluamaansa opetusta. Lisäksi on epäselvää, missä määrin määrärahoja sivuaineoikeuksien lisäämiseksi löytyy.

Kaiken kaikkiaan pystyvien ja kyvykkäiden opiskelijoiden mahdollisuuksia laaja-alaisen opintojen hankinnassa ei tule rajoittaa. Nykyinen työelämä tarvitsee erityisesti monipuolisesti ja laaja-alaisesti koulutautuneita työntekijöitä. Edellä olevilla perusteilla ehdotamme muutosta 18 §:n 1 momenttiin.

Vararehtorin pätevyysvaatimukset. Hallituksen esityksen ja valiokunnan mietinnön mukaan

yliopistossa voi olla yksi tai useampia vararehtoreita sen mukaan kuin yliopiston hallitus päättää. Vararehtorille ei asetettaisi laissa mitään kelpoisuusvaatimuksia. Vararehtoriksi voitaisiin näin ollen periaatteessa valita kuka tahansa. Tämä ei voi olla tarkoituksenmukaista. Tarvittaessahan vararehtori astuu rehtorin sijaan. Vararehtorilta tulisi edellyttää samanlaisia kelpoisuusvaatimuksia kuin rehtorilta. Sen vuoksi ehdotamme muutosta 13 §:n 3 momenttiin.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että valiokunnan mietintöön sisältyvät lakiehdotukset hyväksyttäisiin muutoin valiokunnan mietinnön mukaisina paitsi 1. lakiehdotuksen 13 § ja 18 § hyväksyttäisiin näin kuuluvina:

13 §

Rehtori ja vararehtori

(1 ja 2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Yliopistossa voi olla yksi tai useampia vararehtoreita sen mukaan kuin yliopiston hallitus päättää. *Rehtorin 2 momentissa säädetty kelpoisuusvaatimukset koskevat myös vararehtoria.*

18 §

Opiskelijaksi ottaminen

Opiskelijat ottaa yliopisto. Yliopisto voi rajoittaa opiskelijoiden oikeutta ottaa samana lukuvuonna vastaan useamman kuin yhden korkeakoulututkintoon johtavan opiskelupaikan. (Poist.)

(2—5 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Helsingissä 4 päivänä kesäkuuta 1997

Hannu Takkula /kesk

Liisa Hyssälä /kesk

II

Yhdyn edellä olevaan vastalauseeseen opiskelupaikan rajoittamista (18 §) koskevilta osin.

Helsingissä 4 päivänä kesäkuuta 1997

Anu Vehviläinen /kesk

PERUSTUSLAKIVALIOKUNTA

Liite

Lausunto 3/1997 vp

Hallituksen esitys 263/1996 vp

Sivistysvaliokunnalle

Eduskunta on lähettäessään 11 päivänä helmikuuta 1997 hallituksen esityksen 263/1996 vp yliopistolaiksi ja laiksi yliopistolain voimaannpanosta sivistysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi samalla määrännyt, että perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa sivistysvaliokunnalle.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina johtaja Arvo Jäppinen ja hallitusneuvos Juhani Saarivuo opetusministeriöstä, professori Mikael Hidén, professori Antero Jyränki, professori Ilkka Sara-aiita, oikeustieteen tohtori Kauko Sipponen ja professori Kaarlo Tuori.

Käsiteltyään asian valtiosääntöoikeudelliselta kannalta perustuslakivaliokunta esittää kunnioittaen seuraavaa.

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi yliopistolaki, joka korvaisi nykyiset opetusministeriön toimialaan kuuluvista yliopistoista ja korkeakouluista annetut 20 lakia. Lain voimaannpanosta annettaisiin erillinen laki.

Yliopistolailla säädettäisiin tutkimuksesta ja opetuksesta, hallinnosta, opiskelijoista ja muutoksenhausta. Yliopistot ja korkeakoulut voisivat nykyistä merkittävästi suuremmassa laajuudessa itse päättää hallintonsa rakenteesta. Niissä olisi kuitenkin lain mukaan edelleen hallitus. Tutkimuksen ja opetuksen hallintoa varten olisi tiedekuntia ja muita yksiköitä, joista yliopisto päättäisi itse. Monijäsenisiin hallintoelimiin kuuluisi professoreiden ja muiden opettajien ja tutkijoiden, muun henkilökunnan ja opiskelijoiden edustajia. Niiden jäsenenä voisi olla myös henkilöitä, jotka eivät kuulu yliopiston henkilökuntaan tai opiskelijoihin.

Rehtorin valitsisi yliopisto itse. Rehtoriksi voitaisiin valita myös yliopiston ulkopuolinen henkilö.

Yliopistolaki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.1998. Laki yliopistolain voimaannpanosta on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

Esityksen säätämisjärjestysperusteluissa ehdotuksia arvioidaan Helsingin yliopiston itsehallintoa koskevan hallitusmuodon 77 §:n säännösten kannalta, minkä lisäksi tarkastellaan hallitusmuodon 10 a §:n yhdistymisvapaussäännösten ja ehdotetun ylioppilaskuntien pakkojäsenyyden suhdetta. Perustelujen mukaan ehdotus on laadittu siten, että se voidaan käsitellä tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä. Hallitus on kuitenkin pitänyt suotavana, että asiasta hankitaan perustuslakivaliokunnan lausunto.

Valiokunnan kannanotot*Itsehallinto*

Hallitusmuodon 13 §:n 3 momentin mukaan tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus on turvattu. Perusoikeusuudistuksen esitöissä (HE 309/1993 vp, s. 64) todettiin, että niiden vapautta suojaa myös lakiin perustuva yliopistojen ja korkeakoulujen itsehallinto. Valiokunnalla ei ole huomauttamista lakiehdotuksista mainitun perusoikeussäännöksen kannalta.

Välittömämpää valtiosääntöoikeudellista merkitystä on hallitusmuodon 77 §:n säännöksillä Helsingin yliopiston itsehallinnosta. Pykälän 2 momentin mukaan uusia säännöksiä yliopiston järjestysmuodon perusteista annetaan lailla, mutta tarkemmat yliopistoa koskevat säännökset asetuksella. Valiokunnan tulkintakäytännössä tämän on katsottu merkitsevän muun muassa sitä, että lain säännöksiin määritellään yliopiston tehtävä, sen hallintoelimet sekä niiden kokoonpano ja keskinäiset suhteet ja muutoksenhaku eri hallintoelinten päätöksiin sekä annetaan tarpeel-

liset säännökset yliopiston kielisuhteista (ks. esim. PeVL 6/1969 vp).

Yleisesti ottaen yliopistolakiehdotus täyttää hallitusmuodon 77 §:n 2 momentista johtuvan lailla säätämisen vaatimukset. Lähempää huomiota kuitenkin ansaitsevat ehdotukset, jotka koskevat hallituksen kokoonpanoa (12 §) ja yhteistä hallintoelintä opetuksen ja tutkimuksen hallintoa varten (14,2 §).

Lakiehdotuksen 12 §:n 1 momentissa mainitaan yliopiston hallituksessa edustettuina olevat ryhmät. 2 momentin mukaan kustakin niistä tulee olla jäseniä vähemmän kuin puolet hallituksen koko jäsenmäärästä. Hallituksen jäsenten määrästä ja eri ryhmien edustuksen suuruudesta säädettäisiin Helsingin yliopiston osalta asetuksella (4 mom) ja muita yliopistoja tarkoittaen päätettäisiin niiden johtosäännössä (3 mom). Asetuksessa tai muiden yliopistojen osalta vastaavasti johtosäännössä ratkaistaisiin myös se, valitaanko enintään kolmannes hallituksen jäsenistä yliopiston ulkopuolisista henkilöistä.

Valiokunnan käsityksen mukaan kysymys ylimmän päättävän elimen eli hallituksen kokoonpanosta ja erityisesti ulkopuolisten kuulumisesta siihen ovat sellaisia oleellisia seikkoja, jotka valtiosääntöoikeudellisessa merkityksessä koskevat Helsingin yliopiston järjestysmuodon perusteita. Säättämisyhteistyksen kannalta keskeistä on, pidetäänkö hallituksessa edustettuina olevien ryhmien toteamista ja ulkopuolisten mukanaolon mahdollisuuden mainitsemista lain tasolla riittävänä hallitusmuodon 77 §:n 2 momentin kannalta, vai tulisiko näistä asioista säätää täsmällisemmin laissa. Valiokunnan mielestä Helsingin yliopistolle pysytetyn itsehallinnon näkökulmasta on riittävää, että nämä seikat selviävät ehdotettuun tapaan lakitekstistä, kunhan eri hallitusryhmien tarkka määrä ja ulkopuolisten mukanaolon turvaaminen itsehallinnon periaatteiden mukaisesti jäävät riippumaan yliopiston toimielinten omista ratkaisuksista. Tämän mukaisesti lakiehdotus voidaan tältä osin käsitellä tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä, jos kyseistä eli 12 §:n 3 momentissa mainituista seikoista päättäminen kytketään Helsingin yliopiston johtosääntöön sisällytettäviin määräyksiin. Tämä voidaan toteuttaa poistamalla lakiehdotuksen 12 §:n 4 momentti.

Ongelmallisena voidaan hallitusmuodon 77 §:n 2 momentin kannalta pitää myös lakiehdotuksen 14 §:n 2 momenttia, koska siinä tarkoitettua yhteisen monijäsenisen hallintoelimen toimivalta jää täysin avoimeksi. Jos tällaisen toimi-

elimen asettamismahdollisuutta pidetään tärkeänä, tulee ehdotusta täydentää toimivaltasuhteen selventämiseksi.

Yhden opiskelupaikan rajoitus

Yliopistolain 18 §:n 1 momentin mukaan opiskelija voisi ottaa samana lukuvuonna vastaan vain yhden korkeakoulututkintoon johtavan opiskelupaikan. Ehdotuksen valtiosääntöoikeudellinen merkittävyys perustuu hallitusmuodon 13 §:n 3 momenttiin, jossa mainittuun opetuksen vapauteen todettiin perusoikeusuudistuksen esitöissä (HE 309/1993 vp, s. 64) sisältyvän mm. oikeuden opiskella ja hankkia tietoja itseään kiinnostavista asioista. Ehdotettu säännös, kuten ylipäätään opiskelijoita otettaessa sovellettava valintamenettely, liittyy siihen, että pyrkijöitä on enemmän kuin opiskelupaikkoja. Tästä taustastaan huolimatta ehdotusta on pidettävä epäjohtamukaisena opiskelun vapauden periaatteen kannalta. Koska kuitenkin ehdotetun rajoituksen asettaminen osaltaan edistää muiden opiskeluoikeuden turvaamista ja koska rajoitus on ehdotuksessa mitoitettu vähäiseksi kohdistuksessaan pelkästään yhteen lukuvuoteen, valiokunta katsoo, että ehdotus voidaan tältä osin arvioida käsitellä tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä. Tällaisen rajoituksen vastapainona on tärkeää, että opiskelupaikan yliopistossa saaneilla on mahdollisuuksia harjoittaa opintoja muissa tiedekunnissa. — Koska opiskelupaikalla tarkoitetaan ehdotuksessa sekä yliopisto- että ammatikorkeakoulupaikkaa, on lakisysteematisistä selkeyssistä harkittava vastaavanlaisen säännöksen ottamista myös ammattikorkeakouluopintoista annettuun lakiin.

Kielikiintiöt

Yliopistolakiehdotuksen 18 §:n 2 momentti sisältää opiskelijaksi ottamisessa noudatettavan yhdenmukaisten valintaperusteiden säännön. Jonkin kieliryhmän koulutustarpeen turvaamiseksi siitä voitaisiin kuitenkin rajoitetusti poiketa. Helsingin yliopistoa koskevan 26 §:n mukaan yliopisto voisi varata osuuden aloituspaikoista ruotsin kieltä taitaville pyrkijöille.

Helsingin yliopistoa koskeva sääntely on ymmärrettävä hallitusmuodon 14 §:n 2 momentissa säädettyä perustuslaillista toimeksiantoa toteuttavaksi. Tämän perustuslainsäädännön huomioon ottaen on selvää, että Helsingin yliopistoa koskevan kiintiöjärjestelmän taustalla on sellai-

nen hyväksyttävä peruste, jonka vuoksi eri asemaan asettaminen on hallitusmuodon 5 §:n 2 momentin nojalla sallittua mm. kielen perusteella.

Kaikkia yliopistoja koskeva 18 §:n 2 momentti ei samalla tavalla sido valintaperusteista poikkeamista hallitusmuodon perusoikeussäännöksiin kielellisistä ja kulttuurisista ryhmistä. Tästä huolimatta ehdotuksen tarkoittamaa rajoitettua poikkeamista muodollisesta yhdenvertaisuudesta voidaan perustella hallitusmuodon 14 §:n 3 momentin säännöksellä saamelaiden, romanien ja muiden ryhmien oikeudesta ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Tältä osin kieleen perustuvaan eri asemaan asettamiseen on hallitusmuodon 5 §:n 2 momentissa vaadittu hyväksyttävä syy.

Valiokunta tähdentää, että näiden kummankin kiintiösäännöksen soveltamisessa tulee estää kiintiön kasvaminen niin suureksi ja eri ryhmiin sovellettavien valintaperusteiden erojen muodostuminen niin merkittäviksi, että muodollisesta yhdenvertaisuudesta poikkeamista ei enää voitaisi pitää hyväksyttävänä.

Valtakunnanoikeuden jäsenten valinta

Yliopistolakiehdotuksen 28 § määrittelee Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan kokoonpanon valtakunnanoikeuden jäsentä ja varajäsentä valittaessa. Valiokunnan käsityksen mukaan tällainen varsin erikoinen säännös ei ole tarpeellinen, vaan valtakunnanoikeudesta annetun lain 1 §:n 2 momenttia voidaan tältä osin tulkita sen mukaan, millaiseksi Helsingin yliopiston hallinto yliopistolain nojalla muodostuu. Ehdotettu pykälä on asianmukaisesti poistaa.

Valituskiellot

Yliopistolakiehdotuksen 36 § sisältää eräitä valituskielloja. Valiokunta katsoo, että hallitusmuodon 16 §:n 1 momentin säännös jokaisen oikeudesta saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi kattaa ehdotetuista valituskielloista ne, jotka koskevat opiskelijaksi ottamista ja kurinpitotaustuksena annettua varoitusta. Näin ollen tavallisen lainsäädäntöjärjestyksen edellytyksenä tältä osin on avata mahdollisuus saattaa kyseiset päätökset riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

Ylioppilaskunnan jäsenyyttä

Yliopistolakiehdotuksen 41 §:n 1 momentin mukaan kaikki yliopiston opiskelijat kuuluvat ylioppilaskuntaan. Tätä ehdotusta on arvioitava yhdistymisvapautta koskevan hallitusmuodon 10 a §:n perusteella. Sen 2 momentin mukaan perusoikeutena turvattuun yhdistymisvapauteen sisältyy ”oikeus ilman lupaa perustaa yhdistys, kuulua tai olla kuulumatta yhdistykseen ja osallistua yhdistyksen toimintaan”.

Perustuslain kirjaimen mukaan ns. negatiivinen yhdistymisvapaus eli oikeus olla kuulumatta yhdistykseen on nimenomaisesti turvattu. Tästä huolimatta perusoikeusuudistuksen esitöissä (HE 309/1993 vp, s. 60) todettiin, että säännös ei estäisi vastaisuudessa perustamasta nykyiseen tapaan lainsäädäntöteitse julkisoikeudellisia yhdistyksiä julkista tehtävää varten ja että myös jäsenyydestä tällaisessa yhdistyksessä voitaisiin edelleen säätää laissa. Lisäksi mainittiin, että ”yhdistymisvapautta turvaavan perustuslainsäädännön voidaan tällöinkin katsoa puoltavan pidättyvää suhtautumista pakkojäsenyyteen”.

Valiokunta katsoo, että tämän tyyppisissä tilanteissa tulisi lähtökohtaisesti etsiä perustuslain sanamuotoon selvästi soveltuvia ratkaisumalleja eli järjestelyjä, jotka eivät rakennu pakkojäsenyyden varaan (vrt. esim. riistanhoitoyhdistystä koskeva metsästyslain 64 §). Koska perusoikeusuudistuksen yhteydessä on säännöksen muotoilusta huolimatta pidetty mahdollisena säätää lailla julkisoikeudellisen yhdistyksen jäsenyydestä, on ehdotuksessa omaksuttu perusratkaisu ylioppilaskunnan pakkojäsenyydestä valiokunnan mielestä sinänsä hyväksyttävissä perustuslain kannalta, etenkin kun ylioppilaskuntaa on vanhastaan pidettävä osana itsehallinnon omaavaa yliopistoa ja koska sillä on merkittävä osuus yliopiston hallinnossa. Tavallisen lainsäädäntöjärjestyksen edellytykseksi on kuitenkin asetettava, että lakiehdotusta täydennetään ylioppilaskunnan julkiset tehtävät osoittavin maininnoin eli määrittelyin siitä, missä tarkoituksessa ylioppilaskunta voi toimia ja ylläpitää pakkojäsenyyttä siihen kuuluvine jäsenmaksuineen.

Ylioppilaskuntien pakkojäsenyyttä ei voida suoranaisesti arvostella Euroopan ihmisoikeussopimuksen 11 artiklaan liittyvän ihmisoikeus-toimikunnan ja ihmisoikeustuomioistuimen soveltamiskäytännön perusteella. Niiden tulkintojen mukaan ratkaisevaa on, onko kysymys yksityis- vai julkisoikeudellisesta yhdistyksestä. Sopimuksen 11 artiklassa on katsottu yhdistyksillä

tarkoitettavan yhteisen päämäärän vuoksi va-paaehtoisesti perustettuja yhteenliittymiä, eivät-kä julkisoikeudelliset yhdistykset siksi kuulu artiklan alaan.

Yliopistojen norminantovalta

Norminantovaltaa koskeva yleissäännös on yliopistolakiehdotuksen 42 §:ssä. Perustuslaista ei sinänsä johdu estettä sille, että itsehallinnolliseksi yhteisöiksi järjestetyille yliopistoille uskotaan norminantovaltaa niiden hallintoa ja toimintaa koskevissa asioissa (vrt. PeVL 20/1993 vp). Yliopistolakiehdotuksen 12 §:n 3 momentin asianmukaisuutta voidaan kuitenkin arvostella. Säännös merkitsisi sitä, että niissä yliopistoissa, joissa ei ole kansleria, hallitus voi johtosäännöllä merkittävästi muuttaa seuraavalle toimikaudelle omaa kokoonpanoaan eri ryhmiä edustavien jä-

sentensä määrän osalta ja 42 §:n nojalla myös muuttaa hallituksen toimikautta. Tällaiset järjestelyt olisivat valiokunnan käsityksen mukaan hyvin erikoisia.

Edellä esitetyn perusteella perustuslakivaliokunta esittää kunnioittavasti,

että 2. lakiehdotus voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädettyssä järjestyksessä ja

että 1. lakiehdotus voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädettyssä järjestyksessä edellyttäen, että valiokunnan sen 12 §:n 4 momentista sekä 36 ja 41 §:stä tekemät valtiosääntöoikeudelliset huomautukset otetaan asianmukaisesti huomioon.

Helsingissä 21 päivänä maaliskuuta 1997

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Ville Itälä /kok, varapuheenjohtaja Johannes Koskinen /sd, jäsenet Esko Helle /vas, Gunnar Jansson /r, Anneli Jäätteenmäki /kesk, Marjut Kaarilahti /kok, Juha Korkea-aho /kesk, Valto Koski /sd, Heikki

Koskinen /kok, Osmo Kurola /kok, Johannes Leppänen /kesk, Paavo Nikula /vihr, Riitta Prusti /sd, Veijo Puhjo /va-r ja Maija-Liisa Veteläinen /kesk sekä varajäsenet Jouko Jääskeläinen /skl ja Reijo Kallio /sd.

Eriäviä mielipiteitä

I

Emme voi yhtyä valiokunnan enemmistön käsitykseen siitä, että ylioppilaskunnan pakkojäsenyydestä voidaan hallitusmuodon 10 a §:n 2 momentista huolimatta säätää tavallisella lailla. Käsityksemme mukaan tällaisessa tapauksessa, jossa perusoikeussäännös on sisällöltään uudenlainen ja varsin äskettäin annettu, säännöstä tulee tulkita yksiselitteisen sanamuotonsa mukaisesti. Tätä tulkintaa puoltaa myös perusoikeusuudistuksen esitöissä erikseen mainittu pidättyvä suhtautuminen pakkojäsenyyteen. Tämän mukaisesti katsomme hallitusmuodon 10 a §:n 2 momentista johtuvan, että ensiksikin

julkisoikeudellista yhdistystä koskevassa lainsäätelyssä on määriteltävä yhdistyksen julkiset tehtävät eli mainittava, missä tarkoituksissa yhdistys voi toimia ja ylläpitää toimintaansa liittyviä jäsenmaksuja. Toinen valtiosääntöoikeudellinen vaatimus koskee sitä, että säädettäessä laissa tällaisen yhdistyksen jäsenyydestä ei jäsenyyttä saa tehdä pakolliseksi (vrt. esim. riistanhoitoyhdistystä koskeva metsästyslain 64 §). Lakiehdotuksen 41 § ei täytä kumpaakaan näistä tavallisen lainsäädäntöjärjestyksen käyttämiselle välttämättömästä vaatimuksesta, minkä vuoksi lakiehdotuksen muut-

taminen näiden kummankin seikan osalta on mielestämme edellytys ehdotuksen käsittelemi-

selle valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädettyssä järjestyksessä.

Helsingissä 21 päivänä maaliskuuta 1997

Ville Itälä /kok
Heikki Koskinen /kok

Marjut Kaarilahti /kok
Osmo Kurola /kok

Johannes Leppänen /kesk

II

En voi yhtyä perustuslakivaliokunnan enemmistön kantaan yliopistolaista annetussa lausunnossa siltä osin kuin lain 18 §:n 1 momentissa rajoitetaan opiskelijan opiskelumahdollisuutta.

Hallitusmuodon 13 §:n 2 ja 3 momentin mukaan: "Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä.

Tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus on turvattu."

Lakiehdotuksen 18 §:n 1 momentin mukaan opiskelija voi ottaa samana lukuvuonna vastaan vain yhden korkeakoulututkintoa johtavan opiskelupaikan. Hallituksen esityksen perustelujen mukaan rajoitus ulotetaan koskemaan myös ammattikorkeakoulupaikan saaneita.

Valiokunta toteaa lausunnossa, että ehdotettua säännöstä on pidettävä epäjohtonmukaise-na opiskelun vapauden periaatteen kannalta.

Perusoikeusuudistuksen esitöissä todetaan: "Jokaisen oikeudesta kykyjensä, taipumustensa ja erityisten tarpeittensa mukaiseen opetukseen kattaa opetuksen esiopetuksesta ylimpään opetukseen." Lisäksi todetaan, että "opetuksen vapaus sisältää oikeuden opiskella ja hankkia tietoa itseään kiinnostavista asioista ja oikeuden

opettaa niin sisällöllisesti kuin menetelmällisesti haluamallaan tavalla."

Katson, että mikäli jollakin on kykyä ja halua opiskella kahdessa tiedekunnassa yhtä aikaa tavoitteenaan kaksi korkeakoulututkintoa, esim. kauppatieteen ja oikeustieteen tutkinto, mikä on useille etu pyrittäessä työelämään, tätä oikeutta ei pidä rajoittaa — ei edes yhdellä vuodella, mitä valiokunnan enemmistö lausunnossa pitää vähäisenä.

Valiokunnan kantaa perustellaan myös sillä, että rajoituksen asettaminen edistää muiden opiskeluoikeuden toteutumista. Perustelu on kestävä, sillä vuoden kuluttua on oikeus ottaa vastaan opiskelupaikka, jolloin ko. vuotena joku pääsykokeissa huonommin pärjännyt jää kuitenkin rannalle.

Edellä olevan perusteella esitän,

että 2. lakiehdotus voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädettyssä järjestyksessä ja

että 1. lakiehdotus voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädettyssä järjestyksessä edellyttäen, että valiokunnan sen 12 §:n 4 momentista ja 18 §:n 1 momentista sekä 36 ja 41 §:stä tekemät valtiosääntöoikeudelliset huomautukset otetaan asianmukaisesti huomioon.

Helsingissä 21 päivänä maaliskuuta 1997

Marjut Kaarilahti /kok

